

Enhancement

Det optimerede menneske

Enhancement - det engelske ord, der kommer af verbet enhance (at forhøje, forøge, forstærke) er blevet en terminus technicus i biotek-litteraturen. Enhancement betegner bestræbelsen på at "udbedre" menneskets kropslige og mentale "ufuldkommenheder": at frembringe en forstærket version af mennesket, som det forefindes fra naturens hånd - altså førkulturelt - og som vi indtil nu har været vant til at møde det. I bogen af samme navn taler Gert Balling meget træffende om homo sapiens 2.0.

"Forøgelse" eller "forstærkning" ville derfor være upræcise oversættelser. Mere dækkende ville det være på dansk at tale om optimering eller perfektionering af mennesket. Det optimerede menneske er et væsen, som er blevet opgraderet i forhold til den udgave, hvori det oprindeligt blev frembragt - af Naturen, af Skaberen, af Tilfældet, alt efter hvad man foretrækker.

Gert Ballings udtryk fremkalder derfor de helt rigtige konnotationer: Det handler ikke bare om at 'reparere' eller 'forstærke' det enkelte eksemplar (selvom det ofte er sådan, bestræbelsen begynder) - det handler på længere sigt om at forøge menneskets udrustning og dets færdigheder som artsvæsen, altså at forstærke homo sapiens.

Både i forskningen, i industrien og i den demokratiske offentlighed findes denne bestræbelse i mange gradueringer. Mest ekstrem er den såkaldte transhumanisme, der opfatter menneskets rolle i evolutionen som den at være fødselshjælper for en højerestående art.

Ræsonnementet er som følger: Så genial er den kosmiske evolution, at den på et tidspunkt har frembragt homo sapiens - en art så tilpas udrustet med (redskabs)snilde og (kommunikations)evne, at den i løbet af et par hundrede tusinde års overlevelseskamp har været i stand til at udvikle et teknologisk miljø af supercomputere, nanoredskaber, genterapi, farmaceutika etc., som har gjort det muligt for denne laverestående art med sin begrænsede bevidsthed at konstruere det næste trin i evolutionen.

På den måde nytolker transhumanisterne Darwins udviklingsteori.

(a) For det første bliver det levendes 'tilfældige variationer' (som i darwinismen er grundlaget for udvælgelsen af de bedst egnede eksemplarer) nu ikke længere mutationer i traditionel forstand, men videnskabelige konstrukter. Altså resultatet af et menneskeligt udkast, et projekt.

(b) For det andet frakendes mennesket den kosmiske plads som 'skaberværkets krone', der har været overleveret det fra såvel den græske som den jødisk-kristne kosmologi; deraf navnet transhumanisme. Ny-konstruerede 'artsvæsener' kan være den elendige homo sapiens overlegen, f.eks. i intelligens, i forældelseshastighed eller i evnen til at leve på helt andre fysiske betingelser, typisk andre steder i verdensrummet.

Som nævnt er transhumanismen en ekstrem udgave af bestræbelsen på enhancement/optimering - men velegnet til at anskueliggøre, hvad det drejer sig om: Mennesket, som det oprindeligt forefindes, er ikke godt nok; det er som artsvæsen utilstrækkeligt, ufuldkomment, men har nu udviklet teknologierne til at råde bod på alle brøstfældigheder. Mennesket kan perfektionere sig selv. Homo Artefakt.

Forbedring af menneskearten

I den etiske debat er det vigtigt at skelne skarpt mellem optimering (enhancement) på den ene side og alskens former for reparationer på den anden side.

Reparation og helbredelse er lægevidenskabens oprindelige fagindhold - og retter sig grundlæggende mod at hjælpe bestemte individer, ikke arten som helhed. Mennesker kommer ud for uheld og ulykker - fru Jones falder ned fra en køkkenstige og brækker benet, hr. Smith kommer for tæt på en drejbænk og får armen revet af. Mennesker bliver ældre og får legemlige skavanker - fru Jones får grå stær, hr. Smith har arbejdet for meget i kemiske dampe, han får svimmelhed og synsforstyrrelser. Mennesker fødes med genetisk disposition for bestemte sygdomme eller erhverver dem fra deres levevis - fru Jones får Alzheimers syndrom, hr. Smith får lungecancer.

Det er her, lægevidenskaben træder til i alle dens forgrenede specialer. Og de fleste optimerings-teknologier er uden tvivl begyndt med behandlingen af enkelttilfælde - man vil gerne udstyre hr. Smith med en kunstig arm, og den skal remplacere den biologiske arm bedst muligt; man vil gerne forhindre fru Jones i at blive blind og give hende synsevnen tilbage.

Men ... hvorfor kun give hr. Smith en kunstig arm og fru Jones et kunstigt syn svarende til, hvad de havde før (status quo ante), når de snilde teknologier i dag gør det muligt at optimere de to organer? Så hr. Smith f.eks. får en arm, der kan blive ved med at dreje om sin egen akse, ligesom en elektrisk skruetrækker? Og fru Jones bliver i stand til at opfange infrarødt lys og se i natten?

Hvorfor ikke tage skridtet videre fra at reparere for sygdomme eller opståede handicap til at udstyre mennesket med nye færdigheder, der overgår de naturlige?

Et høreapparat, f.eks., kan være en fantastisk ting for mange, når de bliver ældre. Men idag findes der også teknologier til høreapparater, der kan opfange mange flere frekvenser, end det menneskelige øre overhovedet har været i stand til at opfange indtil nu - og kan registrere dem ved lavere dB-tal. Så hvorfor skal et menneske dog ikke kunne høre lige så godt som en flagermus eller en delfin eller en antilope? Ja, hvorfor ikke have ører, der kan opfatte radio- og mobilsignaler, uden at de skal gennem en masse apparatur, for at vi kan opfatte dem? Og hvor går grænsen?

Hvorfor ikke erstatte det hjerte, der ikke kan tåle fedt og forkalkning, med et højteknologisk hjerte, der aldrig svigter? Andre kunne måske tænke sig en højteknologisk penis, der aldrig svigter? Eller en chip i hjernen med ufattelige mængder af paratviden?

Det bør tilføjes, at enhancementdebatten ikke kun drejer sig om tekniske dimser og apparater - som vi fokuserer på her - men også om medicinsk opgradering, genetisk opgradering og flere andre varianter.

Under alle omstændigheder kan vi her, efter min opfattelse, skelne mellem forskellige kategorier af etiske overvejelser.

Evner som varer

Den første kategori omhandler sociale og økonomiske problemer. De optimerende mediciner, genterapier og artefakter er jo alt sammen varer, der tilbydes af fremtidsbevidste virksomheder. Det er tilbud på markedet; de koster penge.

I bogen *Our Posthuman Future* advarer den amerikanske samfundstænkner Francis Fukuyama imod, at vi på den måde vil fremkalde en ny underklasse. Der er dem, der har råd til at få sat Encyclopedia Britannica ind i

hjernen, og så er der dem, der må nøjes med en tarvelig version af Lademanns Leksikon. Der er dem, der har råd til at få både en russisk- og en arabisk-chip med i købet; og så er der dem, der må nøjes med schoolgirl-english.

Og, næsten lige så dystert: Der er dem, der har råd til at tegne en servicekontrakt, så de kan fungere rigtigt længe; og så er der dem, der går i dysfunktion, så snart deres hjælpemidler gør det.

Måske rummer hr. Smiths kunstige arm et stykke intelligent optisk fiber, der går i stykker og derved f.eks. forhindrer ham i at lave gribebevægelser med hånden. Og måske skal den defekte arm tages af og sendes til reparation hos producenten. Men måske er producenten gået konkurs eller blevet opkøbt af konkurrenten, så reparation af armen og reservedele til den er blevet for kostbare for hr. Smith. Hvem skal betale for den misere?

Hvis hr. Smith selv skal betale det hele kontant, må vi håbe, han har et godt familienetværk eller en generøs bankrådgiver. Hvis 'det offentlige' - f.eks. den danske stat - skal ryste op med pengene, må vi bare håbe på skattekendernes forståelse.

Francis Fukuyama nævner ligefrem Aldous Huxleys dystopi i den berømte roman fra 1932, *Fagre Nye Verden*: Vi vil simpelthen kunne producere en ny underklasse, vi vil med vilje kunne frembringe et kuld af 'nedgraderede' mennesker, der vil kunne fungere som en slags slaver for os.

Men efter min opfattelse er etiske spørgsmål i denne kategori fuldstændig de samme, som også rejses af den kunstige befrugtningsindustri og af genetikken. Der er i den forstand ikke noget anderledes ved computerberigede dingener.

De selverhvervede talenter

Det er der til gengæld i andre henseender. Som den amerikanske filosof Michael Sandel påpeger:

"If [cybernetic] human engineering does make the myth of the 'self made man' come true, it will be very difficult to view our [various and very different] talents as gifts for which we are indebted rather than as achievements for which we are responsible. This would transform three key features of our moral landscape: humility, responsibility and solidarity."

Det er en anden kategori af etiske problemer. Hvis der åbnes for alskens former for cybernetic enhancement, vil det sandsynligvis føre til en voldsom respekt for dem, der sørger for at skaffe sig optimeringer, men omvendt en lav prestige til dem, der ikke gør det.

Endnu forholder det sig sådan, at de fleste menneskelige væsener ankommer uden indbydelse. Børn dukker hele tiden op i en overraskende mangfoldighed af former og karakterer - som ingen havde fundet på at spørge efter.

Men i en enhancementkultur vil sådanne mennesker ikke længere blive budt velkommen. Snarere vil denne kultur, igen med Sandels udtryk, blive et kæmpestort gated community, en afsikret bydel i stor skala.

Den hidtidige virkelighed - at vores evner og talenter ikke er resultater af vores egen opfindsomhed, men indfinder sig uanmeldt - lægger utvivlsomt sordin på menneskets iboende tendens til at havne i en overmodig selvforståelse.

Men i et samfund, hvor alle mulige former for enhancement kan købes, er der ikke længere nogen grund til at beundre f.eks. den brasilianske fodboldspiller Ronaldinho for de forbløffende driblinger, kropsfinter og frispilninger, han disker op med.

- Hvor får han det fra? spørger vi i dag; og i dette spørgsmål ligger i det mindste en henvisning til noget, der er større end mennesket selv.

- Hans forældre har købt de rette optimeringer til ham! vil vi svare, hvis vi lever i en enhancementkultur. Og dem, der ikke kan blive helt gode som professionelle fodboldspillere - ja, de er selv ude om det. Eller deres forældre er. Det samme gælder dem, der ikke kan følge med i matematiktimerne, og dem, der ikke kan klare adgangsprøven til musikkonservatoriet.

At beundre betyder egentlig at betragte underet. At beundre Ronaldinhos fodboldspil eller Anne Sophie Mutters violinspil er at betragte et under, der kommer til syne i disse mennesker. I enhancementkulturen vil der næppe være noget tilbage at beundre.

Det vil, som Michael Sandel forudsiger i det ovenstående citat, med overvejende sandsynlighed have negative konsekvenser for den sociale solidaritet. Hvad skulle motivere nogen til at betale skat med henblik på at skabe social sikkerhed for alle dem, der ikke selv er tilstrækkeligt ansvarlige til at sørge for deres egen optimering?

Den kybernetiske (og den genetiske) optimering vil sætte skriften på væggen, ikke bare for velfærdsstaten, men også for alle former for livs- og selvforsikring.

Ønsker vi en sådan kultur?

Det er et ægte politisk valg. Ikke et privat.

Klavs Birkholm er radiojournalist og tidligere medlem af Det Ethiske Råd